

Szirmai Viktória
**A globális urbanizáció térbeli társadalmi hatásai: a
COVID-19 területi megnyilvánulásai**

szirmai.viktoria@tk.hu

**A Magyar Regionális Tudományi Társaság XX.
Vándorgyűlése**

Tér és állam

Budapest, 2022. Október 6–7.

Budapest

A probléma értelmezése: a felmerülő kérdések

1. Mit jelent a globális urbanizáció?
2. A globális urbanizáció milyen térbeli társadalmi hatásokkal jár?
3. Hogyan függ össze a globális urbanizáció és a COVID-19 világjárvány?
4. Melyek a tanulságok?

1. Mit jelent a globális urbanizáció?

A globális urbanizáció jelentése

- ▶ A modern urbanizáció több ciklusban zajlik: centralizációs és decentralizációs szakaszokban történik.
(1. gyors városrobbanás, 2. népesség dekoncentráció, 3. további dekoncentráció, 4. re-urbanizáció)

helyett:

- ▶ A városnövekedés negyedik szakasza: a globalizált világ urbanizációja, ez egy új világmodellt jelent (*Enyedi, 2012, Harvey, 2012*),
- ▶ Ez a legfejlettebb országokból indul ki, és terjed szét a világban különböző ütemben és eltérő mértékben.
- ▶ **Eltér a korábbi városfejlődéshez képest, más a mozgatórugója (Harvey, 2012) mégpedig:**

A globális urbanizációt meghatározó tényezők:

1. A globalizáció folyamatai

A globalizáció a tőkés gazdaság világméretű elterjedését jelenti (Cséfalvay, 1999, Hamilton, 2005, Enyedi, 2012,)

2. A gazdaság világméretűvé válása

(Ennek során a termelés, az értékesítés és a fogyasztás világméreteken szerveződik. (centrum országokból indul ki, a perifériák felé.)

3. Koncentrációs és regionalizációs folyamatok:

(1960 óta a világgazdaság területi elhelyezkedésében földrajzi koncentráció zajlik)

- ▶ A globális gazdasági versenyben döntő a földrajzi elhelyezkedés
- ▶ A különböző iparágak verseny előnyei a földrajzi helyzetből erednek

Ez adja a nagyvárosi tér jelentőségét!!

2. A globális urbanizáció milyen térbeli társadalmi hatásokkal jár ?

Hatások, következmények

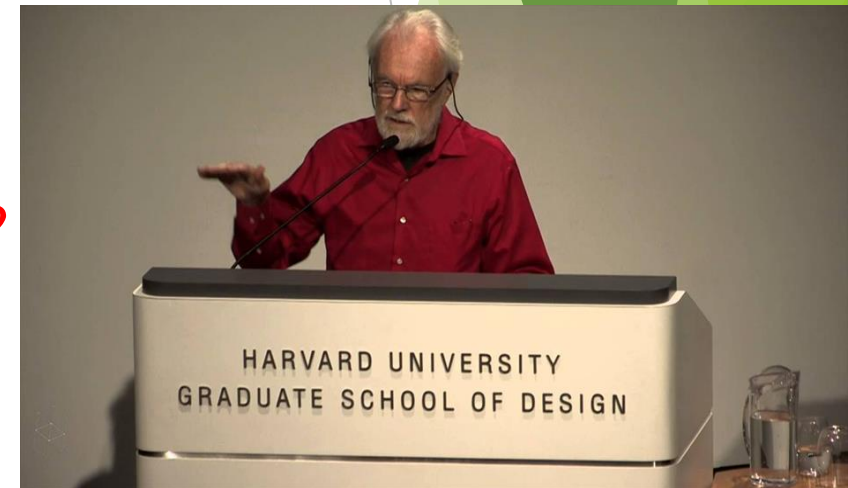
1. A városi népesség növekedése

- 1800-ban a világnépesség 2%-a élt városokban
- 2000-ben 50%-ra emelkedett ez az arány.
- **A világ 7,4 milliárd lakosának ma már több mint fele városokban él.**
- **Európa: 80 %; Kelet- és Közép-Európa: 64-76%. Magyarország: 71,23 % (2015).**
- A további növekmény 90%-a ázsiai és afrikai városlakó lesz.
- 1950-ben 86 olyan város volt, amelynek több mint egy millió volt a lakosa,
- 2000-ben 400 nagyvárosban a népesség meghaladta az egy milliót.
- Európában 17 ilyen méretű város van
- 2050-re a **mostani 19-ről 27-re emelkedik a megavárosok**, a 10 milliósnál nagyobb települések száma is.
- Ezekből 21, a mega- városok nagy része a kevésbé fejlett régiókban, főként Ázsiában, Latin-Amerikában található.

Hatások, következmények

2. A nagyvárosok stratégiai jelentőségűvé válnak

- ❑ **Ezek az új növekedési pólusok, a gazdasági fejlődés csomópontjai, parancsnoki helyei**
- ❑ Új hatalmi tényezők,
- ❑ A globális városok, a világvárosok maguk mögé utasítják a nemzeti kormányokat,
- ❑ **A tőkefelhalmozás központjai (*Harvey, 2012*)**
- ❑ Itt dől el, ki szabályozza a városi erőforrásokhoz való hozzáférést, és ki diktálja a mindennapi élet minőségét és szervezését. A finanszírozók és a fejlesztők, vagy az emberek? (*Harvey, 2012*)
- ❑ ***Ezért:* jogot kell biztosítani a városlakóknak a saját életterük irányításához (*Harvey*)**

Hatások, következmények

3. A modern világ legélesebb társadalmi problémái

A problémák köre:

- ▶ A térbeli és társadalmi egyenlőtlenségek mai rendszerei,
- ▶ (a befogadás, a kirekesztés folyamatain keresztül) :
- ▶ A különböző települési típusok mai polarizáltságai,
- ▶ A globális és a többi városforma éles különbségei,
- ▶ A városok és a vidéki térségek újrászerveződött differenciáltságai,
- ▶ A gazdagok és a szegények területi elkülönülései (Sassen, 1991).
- ▶ 2021 -es kutatás: a város típusok és a társadalmi jövedelmi szintek összefüggései!! -városok szerinti szegregációk

Hatások, következmények

4. Egy új térbeli-társadalmi trend formálódása

- ▶ A globalizált urbanizáció világmodellje egy globális társadalmi szerkezetet is eredményez.
- ▶ A belső városrészekre illetve a jobb elővárosokra kiterjedő egyre erőteljesebb dzsentrifikációt,
- ▶ másrészt a hátrányos helyzetűek kiszorulását a globális városi terek perifériájára,
- ▶ A globális nagyvárosokra érvényes társadalmi szerkezet a világ más nagyvárosaiban is megjelenik, az adott nagyvárosokra jellemző globalizáltság mértéke szerint, illetve a piacgazdaság szerveződésének, és a jövedelmi egyenlőtlenségek formálódásának időrendi különbségei szerint. (ezt találtam Varsó, Pozsony, Budapest, Prága, és Brüsszel, Párizs, Berlin, Bécs összevetésekor, (Szirmai, 2019)

Új trendek is érzékelhetők

- ❑ **A nagyvárosi terek társadalmi problémái miatt**
- ❑ **(A vírussal összefüggő gondok miatt-később)**
- ❑ A nagyvárosok gazdasági helyzete is egyenetlen, különösen a fejlődő világ megapoliszai küzdenek a növekedésért, és gyakran képtelenek a gazdasági fejlődés katalizátoraivá válni.
- ❑ A többi városi rendszerben rejlő lehetőségeket figyelmen kívül hagyják

Miközben:

A középvárosok fejlődnek , új gazdasági erőterek, a szegénységet jobban kezelik

(Világszerte körülbelül 2400 „középváros” létezik, amelyek lakossága 300 000 és 5 millió közötti)

3. Hogyan függ össze a globális urbanizáció és a COVID-19 világjárvány?

A nagyvárosi érintettség jelenségei

A COVID-19 világjárvány és annak kedvezőtlen egészségügyi következményei, a vírusfertőzöttségből fakadó, tömeges megbetegedések főként nagyvárosi környezetben jelentek meg, és onnan szóródtak szét más települések felé, és okoztak különböző gazdasági és társadalmi problémákat (Szirmai, 2022) .

A FŐ CÉLPONTOK:

- ▶ A „szupersztár” globális városok, New York, London, Párizs, ahol a multikulturalizmus révén sokszínű a népesség, ahol magas a lakosságszám, sűrű a lakónegyedek beépítettsége, sokan használják a várost, és jelentősek a turisztikai hatások.
- ▶ A globális turisztikai központok, Olaszország, Ausztria, Svájc, Franciaország sípályái.
- ▶ Az olyan globális ipari központok, ipari városok, amelyek ellátási láncokon keresztül kapcsolódnak egymáshoz.

A meghatározó tényezők

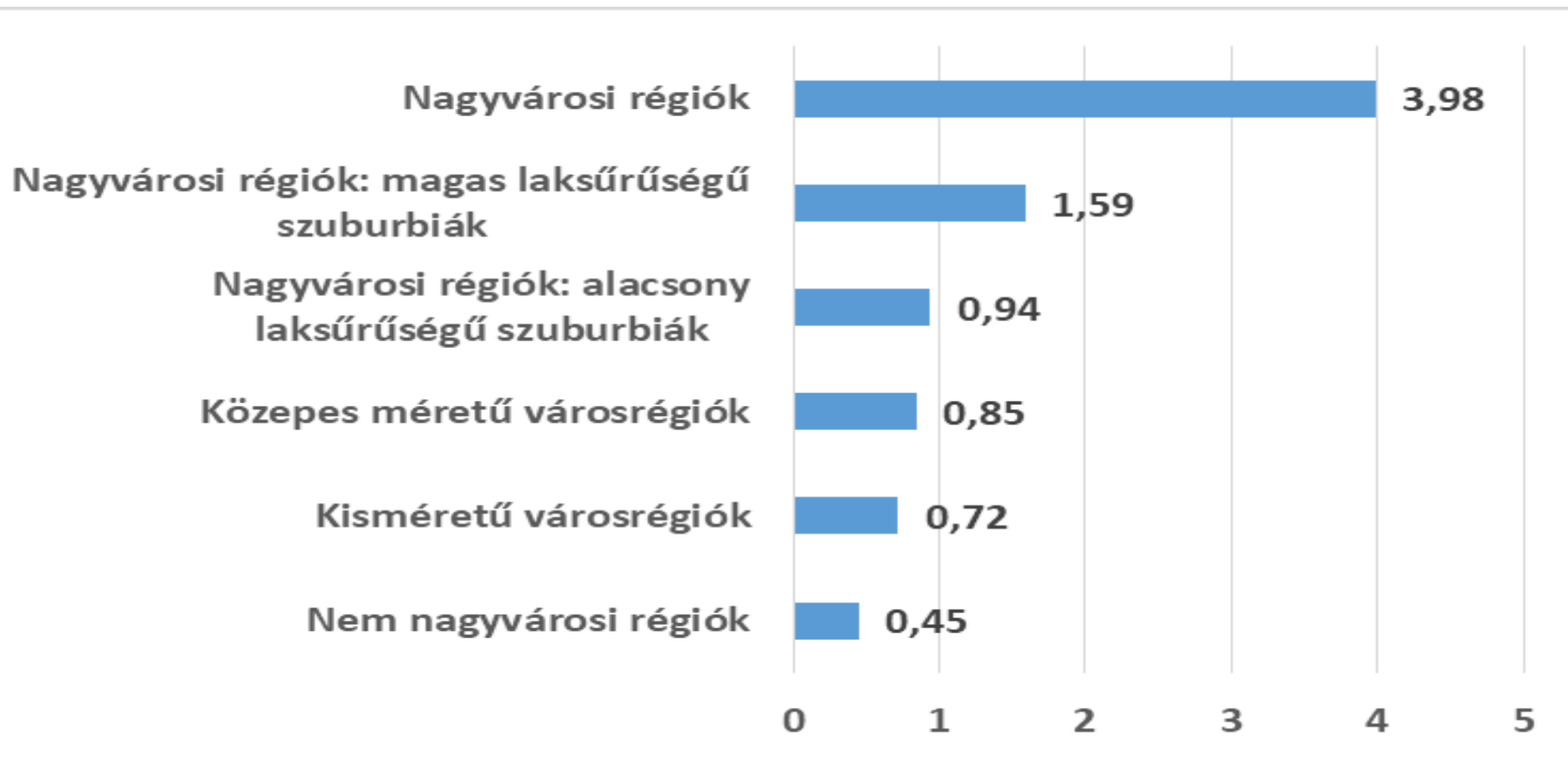
NAGYVÁROSI jellemzők

- ▶ Épületekkel és egyéb infrastruktúrával való beépítettség itt a legmagasabb,
- Itt található az éttermek, a kávéházak, a klubok, a múzeumok sokasága,
- Itt a legelterjedtebb a tömegközlekedés,
- Itt vannak a nagy sport és egyéb (vallási) rendezvények, fesztiválok, politikai tüntetések,
- Itt található számos idős otthon, kórház
- Magas a népsűrűség,
- Magas az idős népesség aránya,
- **A globális városi rendszerek, városhálózatok erős hatásai,**

Ma már tudjuk, hogy :

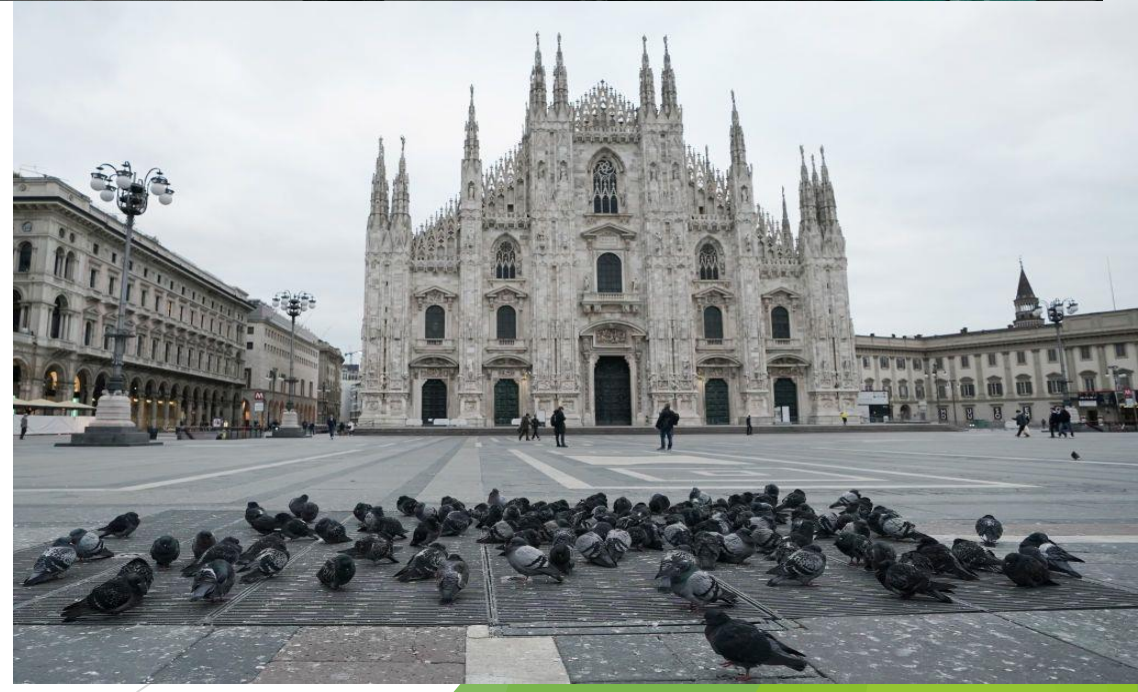
- ▶ **A térbeli társadalmi egyenlőtlenségek befolyásolják a járvány alakulását, terjedését.**
- ▶ **A szegényebbek, a tájékozatlanabbak, az elmaradott városrészek , alacsony jövedelemű csoportok inkább érintettek.**

A covid-19 halálozási ráta különböző városrégió típusokban (%) (a COVID-19-ben meghaltak/100 000 népesség, 2020 április 2-ig)

A nagyvárosi övezetek jellege különbségeket okoz
Forrás: Florida (2020) The Geography of Coronavirus

A kiüresedett városok (a mögöttük lévő társadalmi problémák)

A világ gyásza, és nálunk?

Washington-emlékmű

MARGITSZIGETI KAVICSOK

A JÖVÖ???

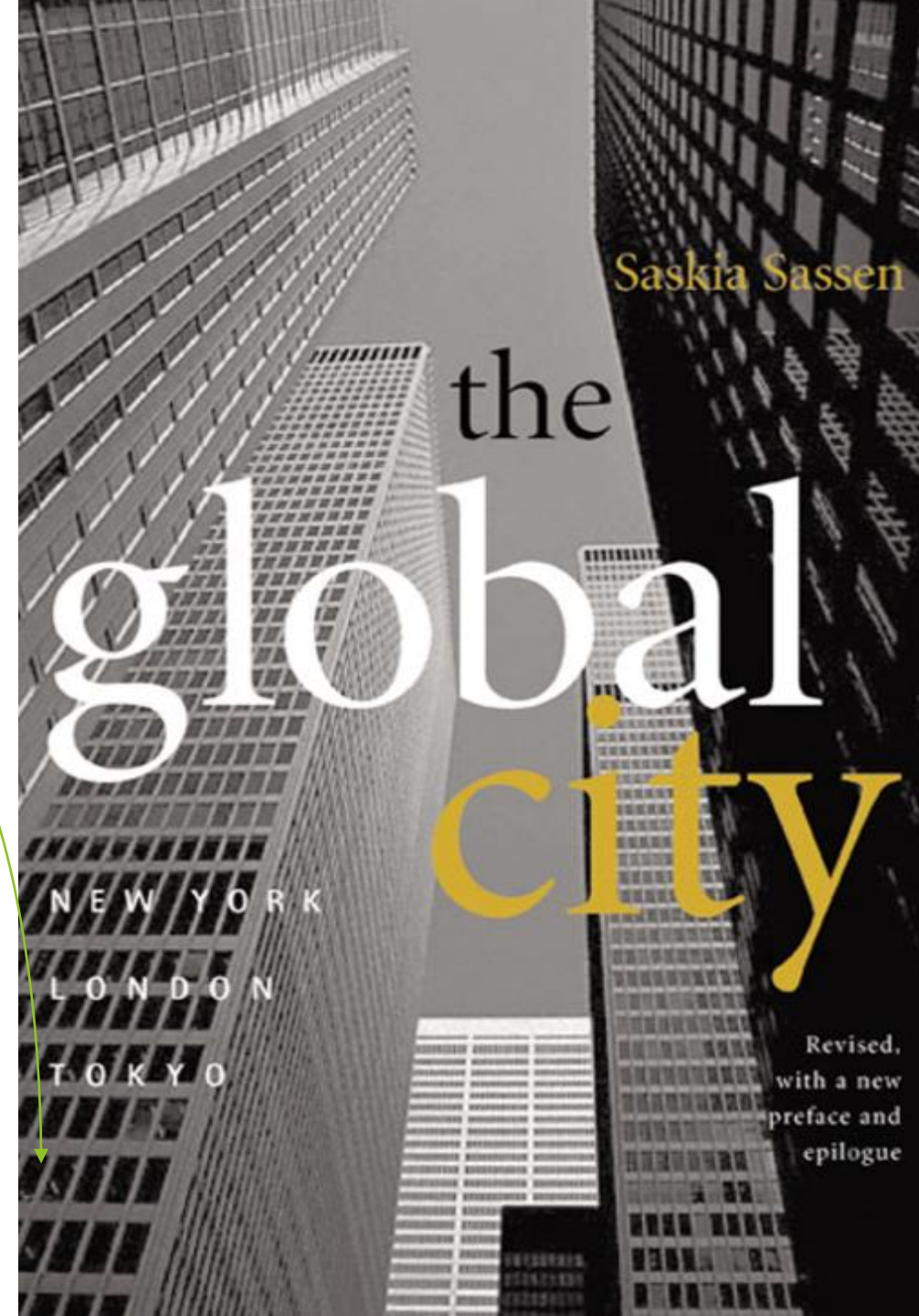
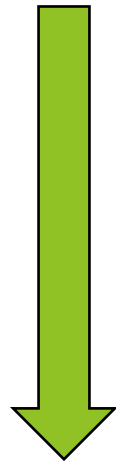
„the world economy has shaped the life of cities „
(Saskia Sassen, *The Global City*, New York, London,
Tokyo, 1991)

„A világgazdaság megváltoztatja a városok életét”.

Két új (hipo-) tézis:

A pandémia megváltoztatta a városok életét,

Az energia válság meg fogja változtatja a városok életét!!

Az energiaválság főbb érintettjei.

(Big cities at night (European Space Agency) ,

Tanulságok

- ▶ A nagyváros előnyöket és problémákat is hordoz,
- ▶ A nagyváros globális jelenség, nem lehet nemzeti szinten értelmezni,
- ▶ A problémákat közösségi, demokratikus módon kell kezelni.

▶ **Igény a jóléti államokra (Stiglitz interjú)**

<https://www.szabadeuropa.hu/a/stiglitz-europa-valsag-gazdasag-haboru/32054128.html>

Sok a bizonytalanság a mostani gazdasági környezetben, amit ráadásul nem is tud befolyásolni a nyugati világ. Ezek közül a háborút és koronavírus-járványt emelte ki Joseph Stiglitz.

A piacok ilyenkor korlátozottabban működnek, hiány alakul ki, ezért több állami beavatkozásra van szükség

A COVID idején is be kellett avatkozni a piaci működésbe, de demokratikus keretek között. Ma a piac nem mindenható.

Hivatkozott irodalmak

- ▶ Cséfalvay, Z. (1999): Helyünk a nap alatt, Budapest és Magyarország a globalizáció korában, Kairosz Kiadó, Növekedéskutató
- ▶ Enyedi, Gy. 2012. A városi világ Akadémiai Kiadó, Budapest
- ▶ Hamilton, F.E. Ian, Andrews, K.D. Milanovic, N.P. (2005) Transformation of cities in Central and Eastern Europe: Towards globalization
- ▶ Harvey, D. 2012: Rebel Cities: From the Right to the City to the Urban Revolution 1st Edition, Kindle Edition
- ▶ Sassen, S. , 1991. The Global City. New York, London, Tokyo. Princeton University Press
- ▶ Szirmai, V. 2019. Városok és városlakók, Corvina, TK.
- ▶ Szirmai, V. 2021 Nagyvárosok a COVID-19 vírusjárvány idején. _Földrajzi Közlemények 1. szám